

[B] **ALLES IN DIENST VAN HET DOEL. TWEE ROMANS VAN RICUS VAN DE COEVERING**

Onvermijdelijk is een literaire roman, spreekwoordelijk resultaat van scheppingskracht, mede een conventioneel product. Waar originaliteit hoog in het vaandel staat, kenmerkt het overgrote deel van de romans zich door een door de traditie geheiligde aanpak in scènebouw, karakterisering van personages en compositie. De gezaghebbende Amerikaanse criticus en schrijver James Wood vindt dat geen bezwaar. Volgens *How Fiction Works* (2009) herken je het ware schrijverschap aan de literaire waarheid door de geijkte stijlmiddelen heen, bijvoorbeeld in treffende, onthullende details. Literaire overtuigingskracht is zo bezien per definitie een precair evenwicht: gemakkelijk slaat de balans door naar de routineuze kant en ontstaat de indruk van iets kunstmatigs – wat fictie ook is. Een auteur kan dat feit accentueren, bijvoorbeeld in commentaar op gebeurtenissen of essayistische uitweidingen. Soms echter ontstaat die indruk van kunstmatigheid zonder speciale auteursintentie, bijvoorbeeld waar een verhaal nadrukkelijk leunt op zijn intrige. Wat we zien, volgens de realistische conventie uiteraard quasi onbevooroordeeld geregistreerd, vestigt in zijn economie juist de aandacht op de constructie, het plan dat aan het geheel ten grondslag ligt. Tot die categorie behoren de twee korte romans die Ricus van de Coevering met ruime tussenpoos publiceerde, romans met een weloverwogen compositie. Zowel in zijn debuut *Sneeuweieren* (2007) als in *Noordgeest* (2014) dient hij de bestanddelen van zijn drama's snel op, waarna de geschiedenis zich op dwingende wijze voltrekt. Dat de naam Rosenboom viel in besprekingen van dit werk, is om die reden dan ook begrijpelijk. Is Rosenboom dankzij *Aanvallend spel*, zijn lezingen over de romankunst uit 2003, niet de vader van het romanstramien waarin hybris voor de val komt?

De romans van Van de Coevering zijn in een bepaalde betekenis van het woord gezinsdrama's, gesitueerd in de beslotenheid van Hollandse huishoudens. Opvallend is dat beide een Ghanese connectie als katalysator hebben. In *Sneeuweieren* wil Harm Wagenaar, eigenaar van een pluimveehouderij, vooruit in het leven. Werkend in de boerderij van zijn voorgeslacht is hij zich dagelijks

bewust van de gestage opwaartse kracht in zijn familie. Olga is jong met hem getrouwd, zo vanuit haar dienstbetrekking, daarmee haar droom van een klassieke zangcarrière opgevend. Wegens haar onvruchtbaarheid hebben ze een jongetje uit Ghana geadopteerd. Dit inmiddels dertienjarige, begaafde zontje voldoet niet aan vaders verwachtingen en verdwijnt op een middag naar het nabijgelegen moeras. De drie hoofdfiguren hebben ieder hun eigen, onverenigbare dromen van een “paradijs” – Van de Coevering speelt nadrukkelijk met religieuze connotaties.

Beide drama's zijn geconcentreerd in het verslag van een onheilspellende dag, zo'n dag waarin een sluimerende storm losbreekt. Tussendoor belicht de verteller flarden voorgeschiedenis, de stormdepressie in opbouw. De uitbarsting is in *Sneeuweieren* halverwege de roman gesitueerd. Pas in het tweede deel wordt de volle omvang ervan duidelijk en zijn we getuige van de verdere aftakeling van de restanten van het gezin Wagenaar. We zien vooral Olga, min of meer slachtoffer van Harms dadendrang, maar evenzeer van haar eigen gebrek daaraan. Irrationele krachten, in diverse gedaantes in de roman aanwezig, krijgen op haar de overhand. Gebroken door het verlies van haar kind vlucht ze in extreme devotie. Harm intussen lijkt nauwelijks veranderd en droomt alweer van nieuwe nering. Zover komt het niet, met een laatste paukenslag geeft Van de Coevering de catastrofe een vervolg. Olga geeft zich over aan de Voorzienigheid – passend, want aan de roman kleeft iets naturalistisch en fatalistisch, in formele zin terug te vinden in de strakke regie van de verteller.

In *Noordgeest* komen in het gezin Noordgeest onverkwikkelijkheden uit het verleden op een van de laatste dagen van 1979 vulkanisch aan de oppervlakte. Anders dan in *Sneeuweieren* zijn er niet alleen maar verliezers. Willem Noordgeest, van middelbare leeftijd, weduwnaar en arbeids-ongeschikt, vertegenwoordigt vergane glorie. Evenals Harm Wagenaar weet Willem zich deel van zijn voorgeslacht. Het bewustzijn zoon te zijn van zeevaarders en scheepsbouwers die mede aan de wieg stonden van de Vereenigde Oostindische Compagnie (VOC) definieert zijn leven. Van jongs af aan drijft hem het verlangen de neergaande Noordgeestlijn om te buigen in een opgaande. Zijn vader, slager in het

koetshuis van het voormalige familiale grachtenpand, wilde hij niet opvolgen. Hij koos voor een zeevaartberoep en rustte niet voor hij het pand weer in de familie had gebracht. Zijn onwillige kinderen Rosa en Thomas, inmiddels pubers, houdt hij gedurig de glorie van hun woonhuis en familie voor. Op hen rust de verantwoordelijkheid van een beroepskeuze die bezit en naam veiligstelt. Voor deze raad hebben ze deze decemberavond geen aandacht. In plaats daarvan vallen ze hun vader lastig met vragen over de abrupte verdwijning van hun Ghanese huishoudster Ama, een jaar geleden nu.

Op zijn laatste zeereis, enkele jaren eerder, strandde Willem voor de Ghanese kust en raakte mank. Tijdens zijn gedwongen verblijf maakte hij kennis met het slavernijverleden, een persoonlijke geschiedenis, want zijn voorouders bouwden zogenoemde “slavenhalers”. Verderfelijk natuurlijk, maar toch, Nederlands bloei was zonder dit alles moeilijk denkbaar geweest. Een mengeling van motieven kenmerkte ook zijn kennismaking met de kansloze prostituee Ama: onmiskenbaar erotische belangen bepaalden mede de impuls haar te willen redden. Hij liet haar naar Amsterdam overkomen en nam haar als hulp in huis. Zonder dat dit tot hem doordringt, reproduceert hij de koloniaal-neerbuigende behandeling van de inheemse bevolking uit vroeger tijden. Rosa dwingt hem tijdens de escalerende decemberavond tot de bekentenis dat hij jarenlang een seksuele relatie heeft gehad met Ama. *Noordgeest* is opgebouwd rond de spanningverwekkende vraag naar Ama’s lot. *Noordgeest* verschilt van *Sneeuweieren* door niet alleen het schouwspel te bieden van een tragische samenloop van omstandigheden, maar tevens duidelijke morele scheidslijnen te trekken. Of dat voordelig uitpakt, valt te betwijfelen. De roman belicht verbetering, de blinde kracht van idealen en de doorwerking van het verleden, maar boet in aan geloofwaardigheid door de al te schrille tegenstelling tussen de naïeve en vertroebelde vader en kinderen die met hun goede inborst glorieus hun puberale recalcitrante ontgroeien. Willem bekent aan Thomas een gruweldaad in de overtuiging dat het slechts van tijd en omstandigheden afhangt hoe je daarover oordeelt – zodat de geschiedenis hem als het ware absolutie verleent. “Natuurlijk, een paar eeuwen terug was het ook misdadig geweest, maar

dan zouden de mensen er heel anders over gedacht hebben.” Waar de verhaallogica zo’n zelfrechtvaardiging dicteert, roept deze verstokte figuur als mens per saldo schouderophalen op.

Ook in *Sneeuweieren* hebben de karakters eenduidige drijfveren en zijn ze onderling scherp afgebakend. Een zeker schematisme is kennelijk de prijs van een consequente intrige en een hecht symbolisch patroon. Het esthetische genoegen dat daarmee correspondeert, is dat van de ontdekking en herkenning van verbanden, motieven en betekenisvolle scènes, en op dat vlak biedt Van de Coevering dankzij zijn vindingrijkheid ruimschoots mogelijkheden. Compositorische efficiëntie bepaalt ook zijn stijl. Het primaire kenmerk van zijn taal is informatiedosering, wat we zien in heldere, eenvoudige zinnen zonder resonantie. Deze voorkeur voor eenvoud helt vooral in *Noordgeest* soms gevaarlijk over naar een beroep op clichématige formuleringen. De vergelijking met Rosenboom is in deze opzichten problematisch. Diens grootheid berust op het feit dat hij allerminst streng in zijn eigen leer is, en dat zijn romans in taal en verbeeldingskracht zoveel rijker zijn dan het recept dat hij prijsgeeft.

Een oordeel zou kunnen luiden dat Van de Coevering stopt waar literatuur haar meerwaarde kan tonen, dat veelbelovende exploraties en doorleefde confrontaties met dilemma’s hier rigoureus gekortwiek worden door genreconventies. Zijn persoonlijk stempel zit in de interessante thema’s die aanstipt, maar die blijven vooralsnog vooral radertje in zijn verhaalmachinerie. Een andere waardering beklemtoont dat romans volgens dit stramien, kale, hecht doortimmerde en met vaart opgediende drama’s van menselijk tekort en haar nasleep, de kracht van deze auteur zijn en evenzeer bestaansrecht hebben. Duidelijk is dat literaire vernieuwing uit deze hoek vooralsnog niet verwacht hoeft te worden – een eis die tot op zekere hoogte natuurlijk ook een conventie is.

HAROLD VAN DIJK

RICUS VAN DE COEVERING, *Noordgeest*, Van Gennep, Amsterdam, 2014, 207 p.; *Sneeuweieren*, 2007, 175 p.